

U Predgovoru je zabilježeno da su Rječnik stručno ocijenili dr. Rudolf Filipović (jezičnu stranu) i dr. Josip Brečić (stručnu stranu). Budući da je dr. R. Filipović anglist, to pretpostavljam kako je ocijenio Rječnik samo s gledišta engleskoga jezika, a ne s hrvatskoga. Ako sam u pravu, pisac je ostalo mogao povjeriti jednomu kroatistu. Da je tako učinio, sigurno se u djelu ne bi našli slučajevi kao: činioc, svjetlo pivo, užljebljen, primjenjena, orača, prorjediti se, korjenje, korjenov, dozrijeti, duvač i dr., koje nađoh na prvim stranicama obaju dijelova. S malo više skrbi za svoj jezik mogle su se tako izbjeći ovakve pogreške. Nadajmo se da ih neće biti u 3. izdanju!

I još jedna manja nezgrapnost: namjesto slova *đ* svagdje je *dj*. Moralo je biti jer je Poljoprivredni rječnik preslikano izdanje, no mogao se naći pisači stroj koji ima i ovaj znak.

Među navedenim piscima strukovnih rječnika samo je jedan jezikoslovac (B. Šulek). Podatak svjedoči kako strukovni rječnici ne mogu biti predmetom jezikoslovaca, za to su ponajprije pozvani stručnjaci danih struka, jezikoslovcima pripada pomagačka dužnost. I jedino se u čvrstoj suradnji jednih i drugih može stvoriti valjan strukovni rječnik.

Kada već opstoji poljoprivredni rječnik, prvi bi odsada bio na redu šumarski, pa meteorološki, gospodarski itd. Svaka znanost, odnosno većina njezinih grana, treba imati svoj rječnik.

Mate Šimundić

U JEZIČNOM PRILAGOĐIVANJU VAŽNI SU I NEJEZIČNI RAZLOZI

Poznatu istinu da ništa ne dokazuje tko previše dokazuje potvrdio je i D. Alerić u prošlom broju Jezika. Uvjero je možda svoje istomišljenike, ali ne i one druge. Rasplinjujući svoju dokaznu snagu udarcima na sporednost, citirajući katkad obilno, a katkad samo »dviye i po rečenice« svojih kritičara, navodeći i literaturu za

koju skromno primjećuje da mu je poznata tek po naslovu, dokazujući svoju štokavsku elastičnost jednim studentskim radom, zamjerajući protivnicima da griješe ne shvaćajući što on ima na umu i što je zabunom ispustio, ne podcjenjujući konstataciju da u »jezičnom razvoju često igraju vrlo odsudnu ulogu izvanjezični činitelji: psihološki, sociološki, kulturni, politički i drugi« i da »živimo u vremenu brzih i masovnih sredstava komuniciranja, kada se svako mijenjanje, modificiranje, iskrivljavanje riječi odmah i masovno zapaža« — Alerić je ipak pokazao da nema sluha za temeljni razlog spora. Nakon njegova drugog članka teško je zaključiti da on shvaća kako Gubec i njuška nisu isto baš kao ni Hruškovec i kruškovac. On ne shvaća ili ne želi shvatiti da su upravo u spornim primjerima izvanlingvistički razlozi jači od lingvističkih.

Budući da sam o svemu tome dovoljno jasno govorio u 1. broju ovogodišnjega Jezika, a bitne razloge Alerić nije pobio, ne smatram da je potrebno ikakvo ponavljanje ili osnaživanje iznesenih argumenata. Načela koja sam predložio za poštokavljanje prezimena, mjesnih imena, etnika i ktetika s uvjerenjem podržavam i nakon mnogobesjednog Alerićeve suprotstavljanja.

Kad se odbace sporednosti, u formulaciji Alerićeve prijedloga ostaje sporan samo posljednji, istaknuti dio: »Mjesna imena i prezimena ulaze u hrvatski književni jezik s dosad uobičajenom osnovom, ali mu ortopski i deklinacijski moraju biti prilagođena, a uglavnom i s obzirom na suglasničke promjene do kojih dolazi u deklinaciji.« (Istaknuo S. T.) Riječ »uglavnom« ne pokazuje Alerićeve elastičnost, nego nedosljednost i nesigurnost. Da je čvrst u svom stavu, on ne bi nudio alternative: *Gubec* — *Gubeca* (pa prema tome i *Gubecov*, *Gubecovka*) ili *Gubac* — *Gupca* (*Gupčev*, *Gupčevka*). Zalagao bi se za najštokavskije rješenje. A da ima sluha za ono što je osnovni problem, tj. za izuzetnost osobnih imena i toponima, kao i riječi od njih izvedenih (etnika i ktetika), osjetio bi i sam kako npr. Čakovčaninu zvu-

či *Čakovečanin* ili *Čakovečanka*, odnosno kako se čovjeka iz sela *Bregi* ili *Čehi* doima kad mu tko zavičajno ime prekraja u *Brezi* (*Bregovi*) ili *Česi*. Dopuštam da je Alerić elastičniji od Đure Daničića koji je u prvim svescima Akademijina Rječnika prezime *Basariček* pretvarao u *Basaričak*, a toponim *Belec* u *Bijelac*, ali nije elastičniji od suvremenih nastavljača Daničićeva djela koji u AR unose samo *Topolovac* — *Topolovca* (prezime i toponim), *Tuhovec* itd. (AR, Dio XVIII).

Ima u Alerićevu članku dosta primjedaba i primjedbica s kojima bi se dalo polemizirati, ali kako ne zadiru u srž problema, ostavljam ih bez odgovora. Međutim, na neke se njegove prigovore moram osvrnuti.

1. Nepostojano *e* nije na istoj razini s padežnim nastavcima. Ta je glasovna promjena nastala u prvom redu kao odraz starih poluglasova (jera i jora), pa je po tome bliža jezičnim problemima reda: refleksi staroga jata i starih nazala. Ne može se stoga jednačiti *Belec* — *Belca* s lokativom u *Drinovicima*.

2. Ako je lektor nesiguran u obliku kojega prezimena ili toponima, onda mora vjerovati autoru. U pravilu, autor piše o onome što poznaje, a lektor nerijetko jezično dotjeruje tekstove u kojima štošta ne poznaje. Međutim, stručno spremnom lektoru, bio on štokavac, čakavac ili kajkavac, pravilo da se kajkavska mjesna imena i prezimena prihvate s nepostojanim *e* (*Čakovec* — *Čakovca* — *čakovečki* — *Čakovčanin*) ne bi smjelo zadavati više teškoća nego i nagađanje da li valja pisati *Špiljka* ili *Špiljaka* prema *Špiljak*, u *Bibinju* ili u *Bibinja* prema *Bibinje*.

3. Vjerujem da Alerić zna pravi smisao moje tvrdnje da završni skup »*je*« ne ide u naš književnojezični sustav. O nelakom usvajanju neobičnih završnih suglasničkih skupova govori i dugotrajno kolebanje u tudicama tipa *akcent* — *akcenat*, *koncert* — *koncerat*, *objekt* — *objekat*. Međutim, prihvaćanje takvih riječi u standardni jezik (*disk*, *boks*, *park*), pa i onih tipa *emu*, *gnu*, *kakadu*, *žiri*, *kiri*, uvjerava nas da se ni kajkav-

ski sufiks *-ec* s nepostojanim *e* ne mora u našem jezičnom standardu osjećati kao stranac.

4. Alerić ne poznaje ni ozaljjski ni belečki govor. Inače ne bi fonem koji bilježim znakom *ɔ* poistovjećivao s fonemom *e* u sufiksu *-ec*. Fonem *ɔ*, koji ne želim ovdje opisivati, nije nikakvo reducirano *e* i u ozaljjskom govoru ne dolazi samo na mjestu nepostojanog *a* niti samo u nenaglašenim slogovima (st'ǔza, d'ǔska, b'ǔzǔg). Isto se tako u Belcu, Loboru, Zlataru i cijelom onom kraju fonem *e* u sufiksu *-ec* ne izgovara ni najmanje reducirano. A uopće se ne može reducirani izgovor sufiksa *-ec*, čega doista u nekim kajkavskim govorima ima, proglašavati općom kajkavskom crtom. To je u kajkavskom narječju prije izuzetak nego pravilo.

5. Ništa se ne dokazuje tvrdnjom da su neki ljudi pristali na promjenu ili modifikaciju svog prezimena. Važna je činjenica da goleme većina ljudi ne pristaje da im se propisuje, nameće oblik mjesnih imena i prezimena.

6. Ništa ne dokazuje niti činjenica da ima kajkavaca koji su nedosljedni u upotrebi kajkavskih oblika prezimena i toponima. Ima, naime, i štokavaca koji olako u svoju štokavštinu upleću neštokavske crte.

7. Začuđuje Alerićevo potezanje ovakvih argumenata, makar i u podrupku: »Težaku ni Šojatu možda nije poznato da se u nekim našim novoštokavskim sredinama - čiji govor čak i mnogi današnji veoma obrazovani kajkavci, čakavci i štokavci, u ovom slučaju svejedno da li sasvim opravdano, smatraju jezičnim idealom kojemu treba težiti — izbjegava slušanje zagrebačke radio-stanice samo zato što se u njima jezik te radio-stanice za razliku od jezika nekih drugih jugoslavenskih radio-stanica, osjeća, uglavnom zbog često lošeg izgovora i intonacije, kao 'uškopljenički' (upotrebljavam blaži izraz umjesto težega koji sam više puta čuo, ali ga ovdje ne mogu ponoviti).« Nadam se da Alerić ipak ne misli tako o jeziku zagrebačke radio-stanice kao njegovi novoštokavski anti-

eunusi, ali pitam se: Čemu raspravu spuštati na tu razinu? Zar da i ja odgovaram na toj ravni? Ima, naime, mnogo obrazovanih ljudi koji izbjegavaju slušanje nekih nezagrebačkih radio-stanica jer smatraju da nam kvare jezik. Pa zar će nam oni biti mjerilo jezičnih vrijednosti?

I, napokon, ima kajkavskih mjesnih imena i prezimena koja su ušla u javnu upotrebu, a prema tome i u književni nam jezik, onako kako predlaže Alerić. Bit će ih još. Ali prihvatimo li Alerićevu optužbu da pokušavamo zaustaviti prirodni proces u razvoju hrvatskoga književnog jezika zato što upozoravamo na neodrživost nasilnog mijenjanja osobnih i mjesnih imena jer su ona iz psiholoških, socioloških, političkih, kulturnih i drugih razloga jezična pojava svoje

vrste, onda moramo i kolegij uvažernih autora novijih svezaka AR i lingviste koji zastupaju isto mišljenje osuditi kao jezikoslovne slijepce jer ne vide stazu kojom naš književni jezik kreće u budućnost, premda su im je njihovi prethodnici već davno pokazali. Međutim, bit će ipak vjerojatnije da je Alerićeva futurološka uvjerenost u zlu sudbinu antroponimskog sufiksa *-(e)c* samo odraz pretjeranog lingvističkog idealizma.*

Stjepko Težak

* Budući da će Jezik donijeti zaključke-pravila o prezimenima, toponimima, etnicima i kteticima u književnom jeziku, a u izradi će sudjelovati ili mogu sudjelovati i zainteresirani autori, ova je polemika za Jezik završena.

(Ur.)

V I J E S T I

O TEMATSKIM BROJEVIMA

Uredništvo je najavilo povremene tematske brojeve i tu svoju najavu i ostvaruje i ostvarivat će je i u budućnosti, iako ne onako kako je zamišljalo i kako možda čitatelji očekuju. Zato je, nakon prvih iskustava, potrebno reći nekoliko riječi.

Uredništvo nije zamislilo tematske brojeve zbog tema u prvom redu, nego zbog toga da može naručivati određene članke i tako okupiti veći broj suradnika kako ne bi imalo problema sa suradnjom. I upravo je u tome postiglo uspjeh. Uredništvo sada ima dovoljno članaka i oni omogućuju određen izbor. Ali tematske brojeve ne može urediti onako kako je zamislilo ni kako bi tre-

balo jer jedni suradnici ne napišu naručene članke, a drugi ih ne napišu na vrijeme. Zato uredništvo ne može najavljivati teme unaprijed niti ih obrazlagati u pojedinom broju. Ipak, ono će i dalje okupljati suradnike oko pojedinih tema i članke objavljivati kako budu pristizali. Tako je ovaj broj naćeo temu: Stare riječi o kojima i danas treba raspravljati, a u idućem će broju biti težište na temi: Fonetika i fonologija u srednjoj školi, uglavnom prikaz knjiga Silić-Rosandić, posebno važno za profesore koji taj predmet predaju. Uredništvo uvijek ima na umu da svi slojevi čitatelja treba da nađu korisnih članaka za sebe.

Ur.